

prof. dr hab. Ryszard M. Czarny

RECENZJA

książki autorstwa prof. Krzysztofa Kubiaka: *Strategia Lokiego. Duńskie terytoria atlantyckie w II wojnie światowej*, TETRAGON, Warszawa 2019, s. 362.

Prof. dr hab. Krzysztof Kubiak jako ekspert historii wojskowości jest dobrze znany i ceniony w polskim i zagranicznym środowisku naukowym. Od wielu lat rozwija swoją działalność naukową w szeroko rozumianym obszarze nauk społecznych ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień bezpieczeństwa. Jest bezspornym autorytetem w Polsce w tej dziedzinie, co wynika z Jego zainteresowań naukowych i doświadczeń zawodowych.

Osiągnięcia publikacyjne Profesora, niezależnie od imponującego w całości ilościowego i jakościowego dorobku naukowego wzmacnia najnowsza książka dotycząca obszarów północnych w czasie II wojny światowej, zatytułowana *Strategia Lokiego. Duńskie terytoria atlantyckie w II wojnie światowej*, wydana w ramach Serii „Morskiej” przez renomowane wydawnictwo Tetragon w roku 2019.

Mimo iż poruszana tematyka należy do bezspornie wielowątkowych i złożonych, to zwraca uwagę precyzja opracowania stanowiąca o tym, że jest to dokonanie bardzo wysokiej próby o znaczących walorach naukowych i poznawczych. Ukazuje szeroko rozumianą problematykę północy naszego globu nie w prostym dyskursie informacyjnym, lecz zgodnie z regułami wymaganymi dla zaawansowanej wiedzy naukowej. Omawia znaczenie trzech pozostających w związkach z Danią, choć oddalonych terytoriów, odnośnie których Autor słusznie zauważa, że „...ich znaczenie z geostrategicznego punktu widzenia było... skrajnie odmienne.”

Na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż całość w istocie syntetycznego wywodu prowadzona jest na tle rosnącej dynamiki zdarzeń czasu wojny i częstokroć zaskakujących zmian w międzynarodowym układzie relacji potęgi i bezpieczeństwa III i IV dekady XX stulecia.

Wszystko to tłumaczy sporą objętość całości (327 s.), w tym 279 s. tekstu zwartego. Co ważne i co cieszy: Profesor prowadzi wywód precyzyjnie a przypisy są stosowane z umiarem i tam gdzie to naprawdę potrzebne, nie zaciemniają przy tym wywoodu, tylko są jego uzupełnieniem. Nie można też pominąć waloru jakim jest wszechstronność oraz przekrojowość analizy. Zamiar badawczy został przeprowadzony w kompleksowym wymiarze i tym bardziej skłania do zwrócenia uwagi na erudycję Autora.

Praca ma charakter interdyscyplinarny, obejmuje zagadnienia z zakresu historii powszechnej, historii wojskowości, historii i teorii stosunków międzynarodowych, a także prawa międzynarodowego. Znajdziemy w niej bogactwo tematów, na które składają się m. in.: tysiące samolotów przerzuconych do Wielkiej Brytanii z USA, Bitwa o Atlantyk, walka o dane meteorologiczne, wojna traperów używających psich zaprzęgów na Grenlandii, zabór szwedzkich niszczycieli na Wyspach Owczych czy „wielka zagroda minowa”¹. Swoistą „wisienkę na torcie” stanowi ambitna, choć wcale niełatwa analiza przyczyn i celów wejścia islandzkich rybaków w brytyjską lukę podażową.

Omawiane dzieło składa się ze Wstępu, pięciu rozdziałów, Zakończenia, czterech Załączników, obszernej Bibliografii, Skorowidza nazwisk, Skorowidza nazw geograficznych oraz Skorowidza jednostek pływających.

Tytuł pracy został skonstruowany wokół problemu badawczego i tym samym zawarty w nim cel badawczy okazał się być swoistym drogowskazem w budowaniu metodologicznej konstrukcji rozprawy. Warto też zwrócić uwagę, że już sam tytuł, a właściwie pierwsza jego część wymaga pewnego komentarza. Otóż „strategia Lokiego “ w odróżnieniu od „strategii Thora” (najogólniej polegającej na wymianie ciosów) sprowadza się przede wszystkim do osiągnięcia możliwie dużych korzyści bez angażowania się w konflikt po którejkolwiek stronie. Wyjaśnia to plastycznie sam Autor pisząc: „Bez zrozumienia owej rudymentarnej prawdy nie będzie możliwe zrozumienie postawy Duńczyków wobec niemieckiej inwazji w roku 1940, jak również wydarzeń, które rozegrały się na poddanych duńskiej władzy Wyspach Owczych i Grenlandii oraz pozostającej z Danią w unii personalnej Islandii.”(s. 9).

W mojej ocenie mamy tu do czynienia z bardzo wartościowym rezultatem wysiłków zmierzających do przybliżenia nam ważnych nie tylko historycznie faktów, ale również społecznie, politycznie i ekonomicznie dokonań, rozwiązań i instrumentów, które trudno

¹ Zwraca uwagę bardzo ciekawa i wyjątkowo kompetentnie przygotowana Tabela 20. *Brytyjskie działania minowe podczas stawiania zagrody północnej – próba rekonstrukcji*, s. 293-298.

byłoby uznać za choćby w najmniejszym stopniu uprzywilejowane w polskim piśmiennictwie naukowym. Szczególną uwagę zwraca osadzenie całości w ramach tła kreślonego przez geografę i strategię.

Przyjętą przez prof. dr hab. K. Kubiaka konstrukcję pracy uważam za trafną, wynikającą zarówno ze specyfiki tematu, jak i subiektywnie przyjętej przez Niego koncepcji. Rozdziały są oznaczone czytelnie, zagadnienia bardziej złożone, czy wymagające szczegółowego omówienia znalazły się w podrozdziałach. Wywód jest prowadzony zwięźle i z dużym znanstwem, brak jest zbędnych fragmentów o typowo opisowym charakterze. Tekst nie wychodzi poza wyraźnie zaznaczone granice zainteresowań i tematów poszczególnych rozdziałów. Logika i konsekwencja w budowaniu części składowych poszczególnych rozdziałów dowodzą wysokiego poziomu merytorycznego i metodologicznego, a kolejne partie opracowania są względem siebie komplementarne.

Tak więc lektura przedstawionego do recenzji opracowania jasno i wyraźnie wskazuje z jak interesującą i potrzebną tematyką mamy do czynienia. Co za tym idzie, analiza omawianych zagadnień w formie monografii to ważny krok służący wypełnieniu istotnej luki i to nie tylko w polskim piśmiennictwie naukowym. Po raz kolejny okazało się, że są to niełatwe i zdecydowanie wielowątkowe zagadnienia zarówno w układzie historycznym, jak i militarnym, stawiające Autorowi wysokie wymagania. Był to zresztą jeden z istotnych dla mnie powodów by sięgnąć po tę monografię, co uczyniłem z dużym zainteresowaniem i wcale nie mniejszymi oczekiwaniami. Z satysfakcją muszę stwierdzić, że prof. K. Kubiak spełnił moje w tym względzie oczekiwania, a efekt w postaci niniejszej monografii jest zwięzły, przejrzysty, logiczny i wzbudzający zaufanie kompetentnym podejściem. Poruszanie się w tak skomplikowanym obszarze wymagało trafnego, a przecież wcale niełatwego doboru źródeł, umiejętności ich porządkowania i wydobycia treści najbardziej istotnych. Sprawa tym bardziej skomplikowana, że wymagająca przeprowadzenia długiej i rzetelnej kwerendy, czego mamy rzetelne i jasne dowody. Niezbędną okazała się też być gruntowna znajomość aktów prawnych, opracowań naukowych, raportów, jak i innych materiałów. W efekcie otrzymaliśmy imponującą literaturę przedmiotu, obejmującą liczne źródła pierwotne, a także bogaty zbiór monografii, opracowań i artykułów, w dużym stopniu wzbogaconych interesującymi zdjęciami. Już samo to zestawienie (bibliografia liczy ponad 150 pozycji uzupełnionych przez podobnej wielkości źródła Internetowe) nakazuje wyrazić uznanie Autorowi, tym bardziej, że bazując na trudno dostępnej literaturze przedmiotu zdołał przeprowadzić bardzo udany, wyważony i na swój sposób chłodny wywód akademicki.

Jestem też pod wrażeniem kompleksowości analizy bazującej nie tylko na przywołaniu dużej ilości danych, ale ich wnikliwej interpretacji z punktu widzenia tematu opracowania. Trafność i uzasadnienie doboru podmiotów do prezentowanej analizy porównawczej, z racji zestawu argumentacyjnego przyjętego przez prof. K. Kubiaka oraz zastosowany sposób narracji okazały się nie tylko interesujące, ale i przekonujące. Tym bardziej, że omawiana problematyka ma w osobie Autora wyjątkowo kompetentnego, uważnego, ale zarazem życzliwego obserwatora i analityka.

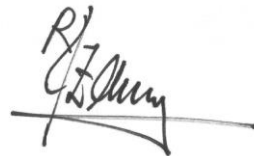
Wyrażam przekonanie, że książka ta powstała nie tylko jako wynik mrówczej, „benedyktyńskiej” wręcz pracowitości, ale również, a może przede wszystkim w łączności z bieżącymi ustaleniami nauki europejskiej z zakresu podjętej problematyki. A to ostatnie, absolutnie nie należy do zjawisk powszechnych. W moim odczuciu na podkreślenie zasługuje też fakt, że opracowanie rzeczywiście wnosi do nauki wartość dodaną, ponadto bardzo interesująco przedstawioną i uzasadnioną. Wyraźnym wzbogaceniem pracy są erudycyjnie przygotowane omówienia i przypisy oraz wspomniane, a wielce użyteczne Skorowidze. Ponadto, ten rodzaj prowadzonej analizy oraz pewna powściągliwość w formułowaniu tez i hipotez na tle literatury – w moim przekonaniu – kolejny już raz potwierdzają rzetelność i wytrwałość badawczą Profesora. Ponadto Jego umiejętność analitycznego uchwycenia zjawisk o charakterze konstytutywnym i konsekwentnym, posiada znaczący walor erudycyjny.

Uważna lektura treści książki pozwala stwierdzić, że nie może być tutaj mowy o pracy mającej li tylko i wyłącznie opisowy charakter. Pracy, w której próżno byłoby szukać odwoływania się ze strony jej Autora do określonej metodologii badawczej, według której zostaje przeprowadzone udowodnienie przyjętej tezy badawczej. Uwaga ta wydaje się być zasadną i wartą powtarzania, o ile zgodzimy się, że nową jakością w nauce nie tworzy się poprzez przywoływanie ustaleń innych, ale dochodzenie do nich na drodze własnych dociekań. Odnoszę wrażenie, że recenzowane opracowanie jest dla profesora K. Kubiaka szczególną okazją do prezentacji własnych – przy tym zasadnych i interesujących – uwag i ocen dotyczących np. charakteru ponadczasowych wyzwań i zagrożeń bezpieczeństwa. W tym znaczeniu warto przytoczyć choćby jedną z nich, a mianowicie: „...oceny dotyczące posunięć stron wojujących budować należy w kontekście wiedzy sytuacyjnej w momencie ich podejmowania a nie całego zasobu informacji znajdujących się w dyspozycji współczesnego badacza, snującego dodatkowo swe rozważania w komforcie wynikającego z braku presji sytuacji i poczucia gigantycznej odpowiedzialności za podejmowane kroki.” (s.272).

Myślę, że nie popełniam błędu stwierdzając, że recenzowana monografia jest najsolidniejszym, najbardziej wnikliwym i kompetentnym studium historii duńskich terytoriów atlantyckich podczas II wojny światowej, a więc zagadnienia nieczęsto poruszanego w polskim piśmiennictwie. Praca ta mieści się w ścisłej czołówce światowych opracowań poruszających tę problematykę, bowiem nawet w piśmiennictwie państw nordyckich, USA, Kanady i Rosji niewiele jest tekstów o porównywalnym potencjale informacyjnym i analitycznym.

Tym samym jest to ogromne osiągnięcie, którego dokonał Autor w polskiej literaturze naukowej z tego zakresu.

Konkludując, monografia profesora K. Kubiaka to książka ważna i potrzebna, szczególnie w świetle byłej jak i obecnej dynamiki wydarzeń na Dalekiej Północy oraz wynikających z niej potencjalnych konsekwencji dla reszty świata. Należy mieć nadzieję, że Autor zechce kontynuować badania w tym zakresie oraz, że ich efektem będą kolejne, równie cenne publikacje.

Warszawa 03.02.2020

